

6. Бегишев И. Р. Проблемы уголовной ответственности за обращение со специальными техническими средствами, предназначенными для негласного получения информации. *Следователь*. 2010. № 5 (145). С. 2–4.

7. Ванчаков Н. Б., Деренчук А. С., Щербак С. И. Специальная техника органов внутренних дел : учеб. пособие. М. : ЦИИНМОКП МВД России, 2000. 84 с.

Одержано 10.11.2017

УДК 343.13

Олександр Леонідович ХРИСТОВ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Реформування системи органів внутрішніх справ України одним із своїх завдань, передбачає налагодження стосунків Національної поліції з громадськістю, та забезпечення їх партнерської діяльності [1].

Розроблення нової Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 обумовлено змінами основних тенденцій розвитку громадянського суспільства, зростанням його ролі в різноманітних сферах – від просування реформ на державному і місцевому рівнях, європейської інтеграції та розвитку електронного урядування до надання волонтерської допомоги, зокрема правоохоронним органам та ін. [2].

Однак, здійснення заходів, передбачених Стратегією повинна здійснюватися із переосмисленням існуючої моделі участі громадськості в правоохоронній сфері, у тому числі під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД).

У зв'язку з цим потребують вирішення чимало питань, пов'язаних із визначенням: поняття «громадськість» та її ролі в ОРД; ознаки громадськості, як сили ОРД; соціальний і правовий статус громадськості під час здійснення ОРД; форми залучення громадськості до ОРД; процесуальний статус представників громадськості у кримінальному провадженні та ін.

Окремої уваги потребує питання можливості використання (залучення) громадськості до виконання завдань оперативних підрозділів, що обумовлює з'ясування шляхів використання громадськості в ОРД.

Так, автори підручника «Оперативно-розыскная деятельность» зазначають, що особи, які залучаються до ОРД класифікуються на тих, хто сприяє тільки негласно (агент), тільки гласно (довірена особа, дружинник та ін.) і в змішаній формі (спеціаліст, перекладач та ін.) [3].

Поряд з цим, автори навчального посібника «Основи оперативно-розшукової діяльності» зазначають, що здійснення ОРД передбачає взаємодію з громадськістю та населенням, їх участь у проведенні оперативно-розшукових заходів є обмеженою, що знаходить своє відображення у низці аспектів:

- залученні особи не мають права на прийняття рішень в ОРД;
- зазначені особи позбавлені права комплексного застосування сил, засобів та методів ОРД;
- такі особи залучаються до реалізації обмеженого кола завдань оперативних підрозділів;
- перед залученою особою не розкриваються в повному обсязі спеціальні форми та методи ОРД, У той же час, відповідно до ст. 27 Закону України «Про державну таємницю порядок надання доступу до державної таємниці особам, залученим до конфіденційного співробітництва з оперативними підрозділами правоохоронних та інших спеціально уповноважених органів, які проводять оперативно-розшукову, розвідувальну або контррозвідувальну діяльність, визначається керівниками зазначених органів за погодженням зі Службою безпеки України;
- зазначені особи залучаються до виконання завдань ОРД добровільно [4, с. 64–65].

У зв'язку з цим форми участі можуть класифікуватис наприклад за такими критеріями як: гласність, часовий проміжок, способи участі, безпосередність участі, формально-юридичний критерій, ініціативність та ін.

Попереднє вивчення оперативно-слідчої практики та думок практичних працівників дозволило нам визначити найбільш перспективні і ефективні шляхи використання громадськості в ОРД:

1. Удосконалення правової регламентації оперативно-розшукової діяльності, наприклад, сприяння юридичних громадських об'єднань у наданні допомоги під час вирішення питання про віднесення наркомістких засобів, речовин та медичних препаратів, а також прекурсорів до наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів обіг яких заборонено, обмежено або до їх аналогів, у тому числі з Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

2. Участь представників громадськості в окремих ОРЗ або НСРД, наприклад, використання професійних акторів, технічних спеціалістів під час оперативно-розшукового забезпечення імітування вчинення убивства; участь під час спеціального слідчого експерименту по окремих категоріям кримінальних правопорушень (незаконне поводження зі зброєю, незаконний обіг наркотиків, незаконне заволодіння транспортним засобом) та ін.

3. Участь представників громадськості в оперативному пошуку:

а) на території обслуговування, наприклад, патрулювання у денний та нічний час із створення корпоративного зв'язку між водіями служб «таксі»; пошук із використанням камер відео спостереження службами безпеки підприємств, установ та організацій осіб, які планують або вчиняють злочини.

б) лінії обслуговування, наприклад, відкритий моніторинг руху фінансових коштів; встановлення осіб, які у нічних клубах займаються продажем наркотичних засобів і психотропних речовин.

в) корпоративна участь або участь окремих користувачів у моніторингу Інтернет простору, наприклад, для моніторингу відкритих джерел інформації при встановленні Інтернет-ресурсів, які займаються діяльністю, пов'язаною із продажем наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; для встановлення Інтернет-ресурсів, які займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї; встановлення в соцмережах об'яв про продаж (покупку) дітей.

4. Участь у пошуку і залученні необхідних спеціалістів, матеріально технічних засобів для проведення ОРЗ, а також оперативно-розшукового забезпечення проведення НСРД, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

5. Участь у формуванні негласного апарату, наприклад, пошук і виявлення джерел інформації або осіб, які в перспективі можуть бути залучені до конфіденційного співробітництва.

6. Участь активістів-громадських діячів (колег по роботі, сусідів, односельців та ін.) у усвідомленні згубності вчинку осіб, які вчинили злочин і таким чином сприяння у спонуканні до повідомлення про нього органам влади.

7. Участь представників громадськості у розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання та осіб безвісно відсутніх. Наприклад, слід зазначити, що нещодавно був підписаний Меморандум про співпрацю між Нацполіцією і мобільним оператором «Київстар», що передбачає створення інформаційного сервісу з пошуку зниклих дітей. Реалізація Меморандуму з боку Національної поліції відбуватиметься шляхом розробки модулю розшуку дітей для інформаційної системи. Цей модуль за своїм функціональним призначенням дає можливість вносити, обробляти та обмінюватися інформаційними даними про зниклих дітей. У свою чергу, компанія «Київстар» з допомогою послуги, яка функціонує на базі СМС-повідомлень, допоможе правоохоронним органам України оперативно сповіщати про зниклих дітей абонентів мобільного оператора, які

могли перебувати поруч із місцем зникнення [5]. Крім того, активну участь можуть надавати волонтери у зоні АТО, які відшукують рештки бійців, що значаться як зниклі безвісти.

8. Формування негласного апарату із представників громадськості.

Слід зазначити, що даний перелік не є вичерпним і потребує більш детального вивчення у межах окремої наукової праці.

Список бібліографічних посилань

1. Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : указ Президента України від 20.05.2015 № 276/2015 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> (дата звернення: 20.11.2017).

2. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки : указ Президента України від 26.02.2016 № 68/2016 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016> (дата звернення: 20.11.2017).

3. Оперативно-розыскная деятельность : учебник / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, А. Ю. Шумилова. М. : Инфра-М, 2002. 794 с.

4. Основи оперативно-розшукової діяльності : навч. посіб. / О. Ю. Анциферов, О. М. Чистолінов, С. В. Єськов та ін. ; за ред. С. М. Гусарова ; Харків нац. ун-т внутр. справ. Харків : Золота миля, 2015. 312 с.

5. Нацполіція і «Київстар» підписали Меморандум про співпрацю у розшуку безвісти зниклих дітей // Національна поліція України : тимчасовий веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2184898> (дата звернення: 20.11.2017).

Одержано 21.11.2017

УДК 343.985:(343.72:629.331)(477)

Наталія Василівна ЧІПКО,

здобувач кафедри криміналістики

Національного університету «Одеська юридична академія»

КЛАСИФІКАЦІЯ ШАХРАЙСТВ У СФЕРІ ОБІГУ АВТОТРАНСПОРТУ

Системний підхід щодо ефективності застосування технології для дослідження особливостей вчинення та розслідування шахрайств в сфері обігу автотранспорту створює умови для визначення принципів криміналістично-технологічного підходу, під якими слід розуміти ті умови, які визначають спрямованість процесу наукового пізнання, що полягають: 1) у відтворюваності технології незалежно від особистісних якостей суб'єкта діяльності та інших умов її здійснення; 2) у розподіленні цілого і безперервного процесу на взаємопов'язані процедури; 3) у координованому і поетапному виконанні